

Nederlands
Jeugdinstituut

Sociale veiligheid is van iedereen

Samenwerking rond veiligheidsvragen door scholen en partners
uit de gemeente

Inhoud

Geleerde lessen

Sociale veiligheid is ‘van iedereen’, maar wie neemt de regie?	3
Lessen uit de praktijk	3
Liever voorkómen	4
Losse lijntjes	4
Context en gereedschap	4
Les 1. Samenhang zien in veiligheidsvraagstukken	5
Les 2. Vragen en problematiek in beeld	6
Les 3. Een brede blik	7
Les 4. Samenwerking in een ondersteuningsstructuur	9
Les 5. Duiding en taal	11
Les 6. Professionalisering	12
Les 7. Wie zijn aan zet?	13

Handelingskader

Hoe kun je sociale veiligheid bevorderen en herstellen?	14
Veiligheid = maatwerk	14
Handelingsperspectieven Onderwijs, hulp en veiligheid	16

Gespreksleidraad

Samenwerken rond veiligheidsvraagstukken	18
Gesprekskaart voor beleidsmakers van gemeenten en haar partners	18
Gesprekskaart voor uitvoerende onderwijsprofessionals en haar samenwerkingspartners	21

Begrippenlijst	23
-----------------------	-----------

Sociale veiligheid is 'van iedereen', maar wie neemt de regie?

Hoe scholen en gemeente hun samenwerking versterken, rond veiligheidsvraagstukken

Jongeren gaan naar school, naar de sportclub, zijn thuis en op straat; ze leven in verschillende sociale domeinen en 'culturen'. Het ervaren van sociale veiligheid in elk leefdomein is belangrijk. Zij is mede bepalend voor de wijze waarop jongeren zich onderdeel voelen van groepen of van een groter geheel. Elk domein biedt kansen. Namelijk voor hun ontwikkeling en welzijn en voor de versterking van de binding met de samenleving. Die kansen worden ook aangegrepen; met veel betrokkenheid! Naast ouders, ook door leerkrachten en school-directies, jongeren- en welzijnswerk, de wijkagent en andere professionals – ieder vanuit het eigen perspectief. Hun – uw! – inspanningen hebben het meeste effect als er een samenhangende aanpak is van vraagstukken rond opvoeding, ontwikkeling, hulp en veiligheid. Het is enorm belangrijk bruggen te slaan tussen die leefdomeinen van jongeren. Het geheel vormt immers het sociale netwerk, in en om scholen, rond jongeren op hun weg naar volwassenheid.

Maar wat als de samenwerking stroef verloopt? Zeker bij jongeren die risico lopen in hun ontwikkeling en kansen voor de toekomst kan dat grote gevolgen hebben. Bijvoorbeeld wanneer er weinig toekomstperspectief is richting werk en inkomen en het snelle geld van drugshandel lonkt. Of bij signalen als messteekincidenten of tekenen van radicalisering. Het zijn veiligheidsvraagstukken waarbij samenwerking tussen onderwijs en gemeenten van essentieel belang is. Voor hen is deze brochure bedoeld.

Deze brochure gaat over het versterken van samenwerking tussen scholen en partners uit hulp en veiligheid. In de uitvoering en in het beleid. Daarmee richten we ons op schoolleiders, zorg- en veiligheidscoördinatoren op school, samenwerkingsverbanden passend onderwijs en aan de gemeentelijke kant op jeugdhulp, leerplicht, wijkteams, politie en beleidsmedewerkers van verschillende afdelingen die zich bezig houden met jeugd, zoals onderwijs, sociaal domein en veiligheid.

Lessen uit de praktijk

Platform JEP (Jeugd preventie Extremisme en Polarisatie)¹ heeft het Nederlands Jeugdinstituut gevraagd inzicht te bieden in het versterken van (bestaande) overlegstructuren tussen onderwijs en gemeenten. Focus: de preventie van polarisatie en radicalisering, in en om scholen.

'Geleerde lessen' vertelt over samenwerking. Het is de weergave van een verkenning die het Nederlands Jeugdinstituut uitvoerde in 2019/2020. We bezochten vijf regio's. Daar spraken we met professionals uit verschillende beroepsgroepen en met beleidsmakers van onderwijs en gemeenten. Onze vragen waren: 'hoe kan samenwerking tussen scholen, jeugdhulp én professionals rond veiligheid worden versterkt, gebruikmakend van bestaande ondersteunings- en overlegstructuren? Hoe borg je dat de gewenste samenwerking in de uitvoering gefaciliteerd wordt?'

¹ Platform JEP ondersteunt professionals en vrijwilligers die met en voor jongeren werken bij vragen rond polarisatie, radicalisering en extremisme. Het biedt kennis, advies en handelingsperspectieven. Het is ondergebracht bij de Expertise-unit Sociale Stabiliteit van het ministerie van SZW en werkt nauw samen met het Landelijke Steunpunt Extremisme, het Nederlands Jeugdinstituut en Stichting School en Veiligheid.

Polarisatie is de verscherping van tegenstellingen tussen groepen in de samenleving. Deze kan resulteren in spanningen tussen deze groepen en toename van segregatie. Polarisatie en spanningen zijn altijd aanwezig in een samenleving; ze hoeven niet per se problematisch te zijn. Dat is wel het geval als polarisatie leidt tot bedreigende situaties. Sommige personen, groepen of groeperingen polariseren bewust om de voedingsbodem voor extremisme en geweld te vergroten. (Bron: Platform JEP)

Radicalisering is een grillig verlopend proces. Een jongere die geraakt wordt door radicaal gedachtegoed groeit niet zelden toe naar gewelddadig extremisme. Eenmaal geïnspireerd, gaat de jongere geloven in een extremistisch wij-zij-verhaal. Hij verbindt er persoonlijke consequenties aan en kan geweld gaan verheerlijken om idealen te bereiken. Radicalisering is een mogelijk signaal van (toekomstige) ontsparing. (Bron: Stichting School & Veiligheid)

Liever voorkómen

We constateerden dat bij incidenten waar jongeren bij betrokken zijn, school, politie en andere professionals meestal goed weten wat te doen. Velen zouden echter liever escalatie voorkomen. Zij voelen de behoefte eerder te handelen en geven dat handen en voeten. Op een aantal plekken werken partijen aan een gezamenlijke invulling van een sterke, veilige basis voor de jeugd. Preventief handelen is in ontwikkeling; het levert inspirerende voorbeelden en praktische kennis op. Deze vindt u terug in deze brochure.

Losse lijntjes

Binnen de waardevolle initiatieven blijkt de praktijk weerbarstig. Polarisatie, radicalisering, kindermishandeling, cyberpesten, sexting: elk actueel vraagstuk lijkt een ‘eigen’ aanpak te vragen. Voor je het weet, ontstaan vele losse lijntjes. En wordt er onvoldoende nagedacht over hoe je de ondersteuningsstructuur in en om scholen kunt versterken met specifieke kennis van lokale en regionale partners. De ervaren versnippering, zowel in uitvoering als in beleid, is een belemmerende factor van belang. Sociale veiligheid is van iedereen, maar wie neemt de regie?

Context en gereedschap

De ‘Geleerde lessen’ laten enerzijds zien welke valkuilen er zijn en anderzijds, hoe beleidsmakers en uitvoerende professionals het netwerk voor jongeren welbewust en preventief trachten te versterken.

Het instrument [Handelingskader](#) maakt dat netwerk rond jongeren concreet voor een aantal belangrijke samenwerkingspartners, zoals het onderwijs en het jongerenwerk. De basis voor het gesprek hierover is een praktijkgerichte omschrijving van ieders waardevolle rol en taak.

Voor een constructief gesprek rond het thema preventie en veiligheid geven de ‘[Gesprekskaarten](#)’ suggesties voor onderwerpen en toon; zowel voor beleidsmakers en uitvoerende professionals.

Les 1. Samenhang zien in veiligheidsvraagstukken

Polarisatie en radicalisering moeten altijd gezien worden in samenhang met andere vragen rond sociale veiligheid.

Hobbels in de praktijk

Op scholen doen zich veiligheidsvragen voor in alle soorten en maten. Denk aan radicalisering, huiselijk geweld en kindermishandeling, afpersing, criminaliteit, sexting of onveilig sociale mediagebruik. Het bijbehorende probleemgedrag is te duiden. Er ontstaat bijvoorbeeld polarisatie, onverschilligheid en stress. Jongeren ervaren groepsdruk en omschrijven de school en hun omgeving als onveilig. Ook ervaren zij een gebrek aan hulp en steun uit de omgeving.

Niet zelden wordt voor elk thema een eigen protocol of zorgstructuur ingericht. Denk aan de aandachtsfunctionaris huiselijk geweld en kindermishandeling, de anti-pestcoördinator of aan een protocol om messen buiten de school te houden. Hoe meer veiligheidsvragen, hoe groter het risico het overzicht te verliezen op de onderlinge samenhang, bijvoorbeeld in opschalings- en afhandelingsroutes. Dat overzicht is nodig om zo goed mogelijk hulp en veiligheid in en rond de school te kunnen bieden.

Wat kun je doen?

De mate waarin kinderen op school voelen dat ze erbij horen, signaleren wanneer het niet goed gaat en daar adequaat op reageren: het is de basis van het pedagogische klimaat en sociale veiligheid. Dat wordt geborgd binnen de zorgstructuur van de school en met partners. Ouders en beroepskrachten hebben basale kennis nodig om jongeren in hun ontwikkeling te begeleiden. Zij moeten problemen kunnen signaleren en risico's herkennen. Van partners uit het jeugdveld vraagt het soms specifieke kennis om hierop aan te sluiten en preventief te kunnen handelen.

De omgeving (wijk, stad, regio), het pedagogisch klimaat en (sociale)media: het zijn allemaal factoren die de veilige basis mede beïnvloeden. Het is goed met elkaar in beeld te brengen welke veiligheidsvraagstukken in de eigen omgeving spelen, hoe deze met elkaar samenhangen en hoe de zorgstructuur voor verschillende onderwerpen daarop is ingericht.

Gedeelde strategie vanuit gezamenlijke urgentie

Tijdens de verkenning zagen we hoeveel manieren er zijn om samen aandacht voor (sociale)veiligheid op te pakken. Startpunt bleek telkens een dringend actueel onderwerp dat met prioriteit diende te worden opgepakt. Inzicht in veiligheidsvraagstukken die spelen, lag daar uiteraard aan ten grondslag. Zo koos één regio als startpunt de gedeelde zorgen rond drugsgebruik en de relatief jonge kinderen die betrokken zijn bij drugshandel. Een andere regio benutte de versterkte samenwerking voor de preventie van polarisatie tussen twee culturele groepen. In een derde regio kozen samenwerkingspartners 'beter grip op de online wereld van jongeren' als prioriteit, om incidenten die daarmee samenhangen gezamenlijk te kunnen voorkomen. Altijd zochten gemeenten en scholen verbinding met elkaar en met welzijn, jeugdhulp en veiligheid.

Zo'n gezamenlijke strategische keuze motiveert! Hij bundelt bestuurlijke aandacht en commitment bij uitvoerende professionals. Kanttekening: het erkennen van bestaande problemen, terwijl je de oplossing (nog) niet voor handen hebt, vraagt lef en wederzijds vertrouwen.

2

Les 2. Vragen en problematiek in beeld

Het helpt om open te communiceren over vraagstukken en er samen meer grip op te krijgen.

Hobbels in de praktijk

Vaak is het lastig om op school vraagstukken rond veiligheid met elkaar te bespreken. Binnen het team: omdat dan de kwetsbaarheid en eventuele handelingsverlegenheid van jezelf en je collega's aan de orde zijn. Tussen scholen: omdat concurrentieoverwegingen een rol kunnen spelen. Polarisation is misschien wel extra ingewikkeld om te bespreken; het is niet direct zichtbaar, maar bouwt zich gestaag op. Maatschappelijke spanningen en provocaties – zeker (nog) in een lichte mate – zijn lastig te duiden. Waar trek je grenzen? Signaleren wat fout gaat begint 'klein'; bij professionals en teams. Hoe 'gevoelig' zijn zij daarvoor? Daar komt bij dat bestuurders en directeuren soms ver van de werkvloer staan en geen weet hebben van bepaalde zorgen. Het gesprek erover kan daardoor uitblijven.

Wat kun je doen?

Maak je je als school zorgen over sociale veiligheid? Weet je niet goed wat er gaande is of wat je eraan zou moeten doen – maar is er wel degelijk een onderbuikgevoel? Start het gesprek erover, met collega's en samenwerkingspartners uit de wijk. Begin klein. Bijvoorbeeld met het eigen team of met een vertrouwde partner. De [gesprekskaarten](#) (voor beleidsmakers en uitvoerende professionals) helpen om de juiste onderwerpen te benoemen. Creëer als directie of bestuur een veilige sfeer. Spreek je zorgen uit, luister naar de ander en ga op zoek naar een gedeelde behoefte. Mogelijk begint dat met gezamenlijk kijken wat er aan de hand is. Dat vraagt kwetsbaarheid in erkennen dat je de oplossing niet hebt of in het gevoel dat het probleem ongrijpbaar is. De moeilijkheid mag er zijn. Elkaar binnen en buiten school zien als samenwerkingspartners met een gemeenschappelijke opgave, brengt een positieve beweging op gang.

Openheid als opstapje naar gedeeld eigenaarschap

In één regio kwamen mooie gesprekken tot stand tussen de gemeente en onderwijsprofessionals en -bestuurders. 'We vinden het ingewikkeld en we doen nog niet altijd de goede dingen' lag al snel op tafel. Er was openheid naar elkaar. Vaak werden de gesprekken ingekleurd met voorbeelden en werden handelingsperspectieven uitgewerkt. Ieder was op zoek naar goede ervaringen. "Hoe doen jullie dat?"

Een school stelde samen met domein Veiligheid van de gemeente een protocol Radicalisering op; een 'versie 1' die breed werd besproken. Welke onderwerpen kunnen er (nog meer) in aan bod komen? Hoe voer je hierover met elkaar het gesprek? Bijvoorbeeld over het herkennen van signalen of weten waar je met de signalen naar toe moet. Door deze open gesprekken ontstond gedeeld eigenaarschap, professionalisering en reflectie.

3

Les 3. Een brede blik

Om effectief en preventief te kunnen werken is een brede blik (verder kijken dan het eigen domein) belangrijk.

Hobbels in de praktijk

Als professional kun je het vraagstuk van een jongere in de eerste plaats benaderen vanuit de context van je eigen beroepspraktijk. Dat is logisch. Vaak werkt jouw aanpak ook de-escalerend en lijkt het doel bereikt. Zo kun je als school wangedrag afstraffen met een schorsing en het daarbij laten. Als wijkagent kun je een jongere en zijn groep qua gedrag op straat in de gaten houden. Als GGZ-instelling zie je een jongere die op een wachtlijst staat; de professional realiseert zich mogelijk niet dat het een thuiszitter is die niet naar school kan. Deze aanpak gaat echter voorbij aan wat de jongere preventief nodig heeft, voor zijn verdere ontwikkeling. En dat het over één en dezelfde jongere gaat: thuis, op school en in de wijk.

Wat kun je doen?

Vertrouwen is de basis voor een goede samenwerking. Als dat er is, en scholen zetten de stap om hulp te vragen rond vraagstukken van sociale veiligheid, dan ervaren zij die hulp als versterkend. Juist het toevoegen van expertise van jongerenwerk en veiligheid aan de samenwerking tussen school en jeugdhulp biedt het meervoudige perspectief. Dit is nodig om een effectieve aanpak te kunnen bedenken. Gezamenlijke visievorming over de betekenis van 'veiligheid' en het gewenste pedagogisch klimaat in en rond de school, verbindt. En samen weet je meer dan één! Door de samenwerking tussen partners uit de brede jeugdhulp, onderwijs, ouders en jongeren, ervaart ieder dat verantwoordelijkheden rond casuïstiek worden gedeeld.

Vertrouwen in elkaars kunde en expertise kan groeien; je staat er niet (meer) alleen voor. Zo zien we dat bijvoorbeeld jongerenwerk en wijkagent al vaker structureel deel uitmaken van de ondersteuningsstructuur van scholen, of dat dit een nadrukkelijke wens is. Jongerenwerk wordt succesvol ingezet om de leefwerelden van jongeren positief te helpen verbinden. Zie ook het [handelingskader](#) voor samenwerkingspartners en de wijze waarop zij de verbinding kunnen maken tussen onderwijs, hulp en veiligheid.

Bijeenkomsten met een brede blik

In verschillende regio's organiseerden het Nederlands Jeugdinstituut werkbijeenkomsten om meer grip te krijgen op mogelijkheden en kansen in samenwerking tussen onderwijs en gemeenten.

De samenstelling van de groep was altijd divers. Deelnemers waren bijvoorbeeld (regionale) partners uit het onderwijs, het jongerenwerk, de politie, verschillende afdelingen van de gemeente, het welzijnswerk en de jeugdhulp. Zo werd ieder uitgenodigd te kijken vanuit een 'brede blik'. Onderstaand, gezamenlijk gedragen inzicht is een resultaatvoorbeeld van een werkbijeenkomst.

Krachten en kansen om gezamenlijk preventie te versterken bij vraagstukken rond polarisatie en sociale veiligheid.

- **Visie**
  - Gemeenschappelijke blik op kansen en risico's in de ontwikkeling van jongeren
- **Vakmanschap**
  - Lastige vragen niet uit de weg gaan, maar kritisch bevragen
  - Houding, bejegening van jongeren, durf en eerlijkheid
  - Cultuursensitief werken
  - Signaleren (invloed van sociale media, polarisatie, radicalisering)
  - Training / scholing
- **Samenwerking**
  - Elkaar kennen en snel kunnen bereiken voor afstemming
  - Weten wat je van elkaar kan en mag verwachten
  - De ondersteuningsroute onderwijs-jeugdhulp-veiligheid beter verbinden
- **Versterking van teams**
  - Signalen delen, bijvoorbeeld school, jongerenwerk, wijkregie, politie (zie ook de punten bij samenwerking)
  - Expertisepunt toegankelijk voor professionals (op school, bij gemeente)
  - Jongerenwerk op scholen, zowel t.b.v. leerlingen als ter versterking van de professionals op school
  - Gedeelde verantwoordelijkheid, heldere afspraken

4 Les 4. Samenwerking in een ondersteuningsstructuur

Scholen trekken samen op met partners uit jeugdhulp en leerplicht, ouders en jongeren, bij ondersteuningsvragen op school en thuis. Met een sterke ondersteuningsstructuur – de basis! – kan aanvullende expertise goed aansluiten en bijdragen aan een effectieve aanpak van vraagstukken rond (sociale) veiligheid.

Hobbels in de praktijk

Als een kind erg stil is op school of juist heel druk, agressief of juist angstig, dan kan dit een signaal zijn van onveiligheid. Het gedrag kan verschillende oorzaken hebben. Bijvoorbeeld huiselijk geweld of een scheiding. Maar ook pesten, chantage of in de ban zijn van online groeperingen met extreme idealen. Is er sprake van een veiligheidsvraagstuk of eerder van een zorgvraagstuk, of van een combinatie van beide? Een brede blik is nodig om daar achter te komen. We zien dat wanneer de ondersteuningsstructuur op scholen intern en in contact met partners uit de jeugdhulp onvoldoende is, de mate van ondersteuning teveel afhangt van (individuele) professionele betrokkenheid, daadkracht en tijd. Partners weten elkaar soms onvoldoende te vinden. Het risico is dan reëel dat een complexe situatie rond een kind niet of onvoldoende wordt opgepakt, met mogelijk grote gevolgen; soms ook maatschappelijk. Daarnaast zijn complexe situaties rond kinderen geen opgaven voor scholen alleen. Bij het ontbreken van ondersteuning kan dit door het onderwijs helaas wel zo worden ervaren. Het ‘oplossen van veiligheids- en andere maatschappelijke vraagstukken’ is een te grote opgave voor één organisatie. Het risico ontstaat dan dat zij hun handen ervan af trekken.

Wat kun je doen?

Scholen voelen vanwege de complexiteit van vraagstukken behoefte aan ondersteuning van jongerenwerk, jeugdhulp, leerplicht en politie. Die helpt hen de verbinding te leggen met jeugdhulp en veiligheid. Zonder die ondersteuning ontbreekt op school deze expertise. De samenwerkingspartners kennen speelt hierbij een belangrijke rol. Maar nog belangrijker zijn goede afspraken rond de interne en externe ondersteuningsstructuur. Het maakt het systeem – en daarmee de juiste hulp voor de jongere – stabiel en minder kwetsbaar. Een stevige ondersteuningsstructuur onderwijs-jeugdhulp blijkt een goede basis om ondersteuning vanuit het veiligheidsdomein aan te kunnen koppelen. In het verlengde daarvan is het interessant om met elkaar te bekijken welke plek handreikingen en protocollen hebben in die ondersteuningsstructuur. Denk bijvoorbeeld aan de *meldcode huiselijk geweld en kindermishandeling* of het *protocol radicalisering*.

Van noodsignaal naar structureel overleg

Na een noodsignaal van een school organiseerde een regio een breed casusoverleg, begeleid vanuit het Samenwerkingsverband. Alle puzzelstukjes van verschillende organisaties vormden één verhaal, waarna werd gezocht naar een duurzame oplossing voor de jongere. Dit gebeurde in samenspraak met de jongere, ouders en betrokken instanties, zoals de orthopedagoog, het wijkteam, jongerenwerk en de politie. Dit bleek belangrijk, omdat signalen pas duidelijk werden wanneer betrokken partijen informatie samenbrachten vanuit verschillende perspectieven. Het uit nood geboren casusoverleg werd omgezet naar een structureel overleg; betrokken partners wilden in de toekomst preventief kunnen handelen. Voor een soortgelijke multidisciplinaire aanpak, zie de [gesprekskaarten](#); deze helpen bij de opbouw van een 'goed gesprek' over preventie.

Jongerenwerk structureel aan tafel

In een andere regio ontstond een ondersteuningsstructuur waarin het jongerenwerk structureel werd ingebed. Want, vond de regio: het jongerenwerk heeft essentiële meerwaarde voor de ontwikkeling van jongeren en de verbinding van de leefomgevingen thuis, straat en school. Jongerenwerkers zijn toegankelijk en hebben dagelijks, informeel contact met jongeren. Daardoor kunnen zij in een vroeg stadium helpen bij het oplossen van problemen. Mocht een probleem toch verergeren, dan kunnen jongerenwerkers de-escalerend optreden en overdragen aan instanties aan de zorg- of veiligheidskant. In andere regio's sluiten wijkagent of buurtregisseur op regelmatige, preventieve basis aan bij overleggen op school. Zie voor meer informatie: www.platformjep.nl/over-platform-jep/jongerenwerk-en-onderwijs-samen

5

Les 5. Duiding en taal

Bij gebruik van dezelfde taal en context komen vraagstukken bij elkaar.

Hobbels in de praktijk

In het onderwijs, bij de politie, bij gemeente en jongerenwerk hebben we allemaal onze eigen vaktaal. Die verschilt dus van elkaar. Ook jongeren hebben hun eigen taal en interpretaties. Spraakverwarring ligt op de loer omdat we – zonder het te realiseren – iets anders kunnen verstaan onder ‘polarisatie’ of ‘radicalisering’. De gemeentelijke veiligheidsaanpak gebruikt termen die door scholen niet herkend worden. Zo zagen we als Nederlands Jeugdinstituut in meerdere regio’s het volgende misverstand ontstaan: gemeenten meenden dat scholen niet geïnteresseerd waren in samen optrekken, terwijl de onderwijspartijen zich slecht gehoord voelden in hun zorgen en vragen.

Wat kun je doen?

Voor zowel beleidsmakers als uitvoerende professionals met verschillende achtergronden is het belangrijk: ga op zoek naar de concrete betekenis van een term als polarisatie. Over welk gedrag gaat het dan? Concrete voorbeelden van gedrag en gebeurtenissen werken verbindend bij het vinden van een gezamenlijke taal. Woorden als ‘radicalisering’ en ‘polarisatie’ spreken in het algemeen minder aan dan beschrijvingen als ‘verharding van de omgangsvormen’, ‘verruwing van het maatschappelijke debat’, ‘uitsluiting van andersdenkenden’. Beschrijf samen wat je eronder verstaat; dat kan namelijk voor ieder (een beetje) anders zijn.

‘Live’ begrijp je elkaar beter

Bij het faciliteren van het gesprek tussen beleidsmakers en professionals uit het onderwijs, het sociaal domein en het veiligheidsdomein, viel ons op hoezeer taal en duiding kunnen verschillen. Zo benaderde een gemeente de scholen om verbinding te zoeken op het thema radicalisering. Dat gebeurde aanvankelijk schriftelijk. De scholen voelden geen urgentie of noodzaak bij dit thema. Eenmaal met elkaar om tafel, veranderde het gesprek. Het ging over de preventie van polarisatie en het niet meer kunnen bereiken van bepaalde groepen jongeren. Scholen en gemeente kwamen tot de conclusie dat samen optrekken en preventief werken aan een sterke basis zeker noodzakelijk was.

1 + 1 = 3

Elders constateerden Samenwerkingsverbanden en de gemeente in hun overleg dat er veel activiteiten geïnitieerd waren rond veiligheidsvraagstukken. Echter afzonderlijk, vanuit elk domein en met een andere benadering. Het veiligheidsdomein had een scherpe focus op veiligheidsmaatregelen en het uitschakelen van bedreigingen. Het sociaal domein richtte zich op de maatschappelijke omgeving van jongeren en afwijkende omstandigheden. Het domein werkte aan het bevorderen van gezond gedrag en een gezonde leefomgeving. Het onderwijs legde de nadruk op opvoedkundige en educatieve taken en jongeren die worstelen met vraagstukken rondom hun identiteit. De domeinen waren echter niet op de hoogte van elkaars inspanningen. Eenmaal in gesprek bleken de verschillende activiteiten heel goed bij elkaar aan te sluiten.

6

Les 6. Professionalisering

Professionals erkennen hun kracht en kwetsbaarheid bij veiligheidsvragen en willen daaraan werken.

Hobbels in de praktijk

(Sociale) veiligheidsthema's kunnen lastig zijn om aan te kaarten. Het eigen handelen kan kwetsbaar voelen. Er kan vrees zijn voor gezichtsverlies bij de professional of voor een verslechterd imago van school of wijk. Soms is er ook een eerdere ervaring dat de gevraagde steun niet kwam. In de gevoerde gesprekken met het Nederlands Jeugdinstituut brachten directeuren en professionals (orthopedagogen, gedragswetenschappers, docenten) deze zaken niet zelden voor het eerst onder woorden. Deze ervaren onveiligheid maakt de professional soms eenzaam.

de juiste en meest actuele kennis en handelingsvaardigheden in het werken met jongeren, om preventief te kunnen handelen. Dit vraagt om:

- Gevoeligheid voor het oppikken van een signaal; de leerkracht of jongerenwerker heeft voldoende zicht op (digitale) signalen van polarisatie en andere veiligheidsthema's.
- Professionaliteit in het bespreken en delen van het signaal met jongere, ouders, interne of externe partners.
- Ruggensteun van leidinggevend en samenwerkingspartners binnen de ondersteuningsstructuur van de eigen school of organisatie.

Wat kun je doen?

We merken op dat beroepskrachten, bestuurders en beleidsmakers willen beschikken over

Trainingen en scholing dragen hieraan bij, evenals andere vormen om gezamenlijk informatie en ervaringen te delen.

Werken aan kennis en vaardigheden

In veel regio's is professionalisering binnen de diversiteit van (sociale)veiligheidsvraagstukken onderwerp van gesprek. Zo hebben docenten bepaalde basiskennis nodig om te kunnen signaleren en handelen op school. En vraagt verdiepende begeleiding van jongeren om specifieke kennis en vaardigheden van partners in het jeugd domein, zoals wijkteam en jongerenwerk. Criminele jongeren of jongeren met alcohol- of drugsproblemen hebben een eigen, specifieke begeleiding nodig. Dat geldt ook voor jongeren die neigen naar gewelddadig extremisme. Trainingen op maat en afgestemd op de doelgroep zijn dus gewenst. Check bijvoorbeeld:

- Niet-pluis instrument (SSV): www.schoolveiligheid.nl/po-vo/kennisbank/niet-pluisinstrument
- Struisvogel sessie (KIS/SSV): www.schoolveiligheid.nl/po-vo/kennisbank/struisvogel-sessie-gesprekstool-voor-morele-dilemmas
- Werkatelier informatie delen bij vermoedens van radicalisering (Platform JEP): www.platformjep.nl/werkwijze-informatie-delen
- Training Omgaan Met Extreme Idealen (OMEI) van Platform JEP/ Expertise-unit Sociale stabiliteit: www.socialestabiliteit.nl/omei
- Training Stichting School & Veiligheid: www.schoolveiligheid.nl/po-vo/kennisbank/naar-omgaan-spanning-school-en-klas

7

Les 7. Wie zijn aan zet?

Bij welk (veiligheids-)vraagstuk heb ik wie nodig en wie neemt de verantwoordelijkheid voor regie?

Hobbels in de praktijk

Gemeentelijke beleidsdomeinen worden meestal versnipperd aangestuurd. Dit bemoeilijkt samenhangende afspraken tussen het onderwijs, jeugdhulp en veiligheidsdomein. Het is onduidelijk wie je bij welke vraagstukken kunt of moet betrekken. Uitvoerende partijen worden daardoor niet 'uitgenodigd' om meer in samenhang te opereren – ze ervaren het vaak niet als onderdeel van de eigen opdracht. In deze verkenning zien we dat we als Nederlands Jeugdinstituut (extern, neutraal) soms een verbindende procesrol krijgen; elke partij voelt zich aangesproken, maar niemand voelt zich echt eigenaar. Ook zien we dat, bij de inhuur van externe expertise, de gemeente het probleem en de regie nog te vaak loslaten. De juiste verbindingen komen dan niet tot stand.

Wat kun je doen?

Aangezien vraagstukken van veiligheid en preventie van iedereen zijn, zou de gemeente bij uitstek regisseur kunnen zijn. De regierol vraagt een integrale aanpak. We zagen de wens en wil om concreet preventief handelen beter invulling te geven. Dit vraagt van de gemeente een gezamenlijk optrekken met de school, om te bepalen hoe dat eruit moet gaan zien. Samenwerkingsafspraken dienen te worden geborgd in bestuurlijke afspraken, op het niveau van de LEA-REA, het OOGO of de RMC. De afdelingen veiligheid, zorg, welzijn en WMO zijn dan betrokken. Bij hen moet het bewustzijn groeien dat preventie rond veiligheidsvraagstukken niet alleen zaak is van de afdeling veiligheid, maar van hen allen vanuit gedeelde visie en ambitie. In deze visie fungeert de school als fundament voor burgerschap en oefenplaats voor de volwassen maatschappij. Jongeren, verwachten wij, zullen minder snel afhaken.

Gemeente pakt regie

Starten met, of een vervolg geven aan het versterken van overlegstructuren en alle betrokken partijen aangehaakt houden: dat vraagt regie.

Het Nederlands Jeugdinstituut heeft als externe partij verschillende domeinen bij elkaar gebracht. Dit leverde rijke, verbindende gesprekken op met beleidsmakers, bestuurders en professionals uit de verschillende domeinen. Deze gingen vervolgens verder met de uitkomsten en opbrengsten. In verschillende regio's kon daardoor een vorm ontstaan van structureel overleg waarin verschillende afdelingen van de gemeente en onderwijs (meer) samen optrekken op dit thema of de intentie daartoe uitspraken. Zo werden in één regio rond de Lokaal Educatieve Agenda de thema's zorg en veiligheid stevig belegd en in speerpunten gekaderd. Beleidsmedewerkers willen goed zicht krijgen en houden op de vraagstukken in de praktijk. Hun vragen zijn: *Waar lopen scholen tegenaan? Welke casuïstiek komt bij ons binnen of juist niet – terwijl we dat misschien wel verwachten? Waar zijn scholen het beste mee geholpen?* Schooldirecteuren en Samenwerkingsverbanden zijn er een belangrijke schakel tussen onderwijsprofessionals (uitvoering) en gemeente (beleid). In een andere regio is het onderwijs-jeugdoverleg vernieuwd, en zijn beleid en uitvoering nu verbonden. Het overleg van gemeente, onderwijsbesturen en Samenwerkingsverbanden is namelijk versterkt met professionals uit de uitvoering. Dat gebeurt zowel in de voorbereiding als in de praktische uitwerking. Professionals uit de verschillende domeinen krijgen een rol in het overleg om afspraken te concretiseren en te vertalen naar de werkvloer (een 'doe-agenda').

Hoe kun je sociale veiligheid bevorderen en herstellen?

Taken en rollen van samenwerkingspartners in onderwijs, jeugdhulp en veiligheid

Wat te doen bij incidenten waarbij veiligheid in het geding is? Hoe kun je preventief handelen om risico's te voorkomen; waar kun je aan denken om sociale veiligheid te bevorderen cq te herstellen? Om effectief te kunnen samenwerken rond vraagstukken van veiligheid is het belangrijk om daar inzicht in te hebben. Ook is het goed te weten hoe verschillende beroepsgroepen kunnen worden ingezet. Denk aan onderwijsprofessionals, jongerenwerk, leerplicht, politie en deskundigen. Deze samenwerkingspartners kunnen elkaar versterken en ouders ondersteunen bij de soms complexe veiligheids- en/of opvoedingsvraagstukken. Jongeren zelf, ouders en families zijn de belangrijkste ingang tot een oplossing.

Veiligheid = maatwerk

Wat is veiligheid eigenlijk, en wanneer dreigt veiligheid in het geding te komen? Dat is in veel gevallen niet direct helder. Vrijwel alle jongeren (en ouders) maken opgroei- en opvoedstrubbelingen mee, en meestal komt het gaandeweg goed. Soms is echter extra ondersteuning of ingrijpen nodig. Jongeren zijn nog maar moeilijk te bereiken, er ontstaat groepsvorming, jongeren laten zich agressief uit op school, op straat of online. Een inschatting maken van de risico's en welk (preventief) handelen het meest effectief zal zijn, is maatwerk. Samenwerken is de sleutel tot een goede, gezamenlijke inschatting en actieplan.

1. Een sterke basis

Uit de ontwikkelingspsychologie is bekend dat het ontwikkelingspad van kinderen en jongeren een aantal 'taken' of 'opgaven' kent: kenmerken en vaardigheden die kinderen zich eigen moeten maken. Op dat pad laten zij

kenmerkende gedragingen zien die pittig kunnen zijn voor de opvoeders. Zoals overtreding van regels, onverschilligheid en onzekerheid of verzet tegen autoriteiten. Het gedrag is weliswaar 'normaal', maar vraagt om sturing. Beschermende factoren dragen eraan bij dat het ontwikkelingspad uiteindelijk positief verloopt. Die dienen dus gekoesterd en versterkt te worden. Beschermende factoren zijn: je geliefd voelen, een goede opvoeding en ergens bij horen. Daarnaast ook schoolmotivatie en een zinvolle dagbesteding naast school, zoals een baantje, sport of een vereniging. Ook een positieve identiteit, in de zin dat een kind trots mag zijn op zijn afkomst, religie en genderidentiteit werkt beschermend. De kennis over [risico- en beschermende factoren](#) laat zien dat gezond, veilig en kansrijk opgroeien en opvoeden van jongeren geen privéproject is van ouders en hun kind, maar een sociaal fenomeen waarin de hele samenleving een rol speelt. Om die reden hebben wij in de handelingsperspectieven een driedeling gemaakt. Daarbij staat een sterke pedagogische en veilige basis voor alle kinderen met stip op 1. Op welke manier kunnen samenwerkingspartners uit onderwijs, jeugdhulp en veiligheid in gezamenlijkheid bijdragen aan die sterke basis?

2. Preventie

Een goede preventie voorkomt problemen of leidt bij beginnende problematiek het leven weer in goede banen. Algemene preventie bedient iedereen of een grote groep. Selectieve of gerichte preventie is bedoeld voor een bepaalde doelgroep, bijvoorbeeld jongeren voor wie radicalisering dreigt of slachtoffers van huiselijk geweld. Preventie bestaat vaak nog uit een wirwar van goed bedoelde, losse projecten en interventies zonder adequate afstemming. Daardoor zijn de effecten

niet alleen beperkt, maar kunnen ze ook snel weer uitdoven. Een op zich staand antipestprogramma op school kan nut hebben, maar meestal is er meer nodig. Pesten vraagt om een integrale aanpak op school, thuis, in de sportverenigingen en via (social)media. Zo lijkt elk actueel vraagstuk – polarisatie, radicalisering, kindermishandeling, sexting en (cyber)pesten – een ‘eigen’ aanpak te vragen. De praktijk blijkt echter weerbarstig. Voor je het weet, ontstaan vele losse lijntjes. Er komt heel wat strategie en inspanning bij kijken om die integrale aanpak voor elkaar te krijgen.

3. Wat te doen bij incidenten

Wanneer jongeren regels of wetten overtreden is dikwijls het stadium van ‘meebewegen’, ‘overleg’ en ‘compromissen sluiten’ wel gepasseerd. Optreden is nodig, voorspelbaar en transparant. Het blijft daarbij belangrijk het perspectief van de sterke pedagogische en veilige basis en het recht op herstel in het oog te houden. De beschermende factoren zoals beschreven in de *sterke basis* dragen ertoe bij dat problemen niet erger worden of dat ze sneller overgaan. Het gaat erom de omgeving van de jongere en de jongere zelf te versterken.

In het schema op de [volgende pagina](#) vind je voorbeelden van handelingsperspectieven die bijdragen aan:

- een sterke pedagogische en veilige basis voor alle kinderen;
- de preventie van veiligheidsrisico’s, in te zetten als algemene en selectieve/gerichte preventie;
- een stevig en gezamenlijk handelen bij incidenten.

De uiteindelijke invulling van taken en verantwoordelijkheden bepaal je gezamenlijk, als partners in de regio, de buurt en in de school.

Bij Platform JEP zijn verschillende artikelen uitgebracht over sociale veiligheid en de inzet van bijvoorbeeld het onderwijs en het jongerenwerk. Twee artikelen lichten we uit. Ze bieden praktische handelingsperspectieven aan onderwijsprofessionals in de vorm van programma’s, interventies, werkzame elementen en waardevolle partnerschappen.

- Professionals kunnen veerkracht bij jongeren bevorderen met beschermende programma’s of interventies. Deze helpen voorkomen dat personen of groepen maatschappelijk vervreemden. Ze zijn gestoeld op bepaalde waarden en beschermende factoren. Ter inspiratie worden de programma’s en interventies beschreven in: *Veerkracht bevorderen bij opgroeiende jongeren* van Stijn Sieckelink & Amy-Jane Gielen.
- Het begrip veerkracht en hoe professionals in het jeugd domein (onderwijs en jongerenwerk) deze veerkracht kunnen vergroten met diverse programma’s, interventies en nauwe samenwerking, wordt beschreven in: *Handen ineen voor meer veerkracht bij jongeren* van Paul Mutsaers & Sibel Demir. De schrijvers onderscheiden drie niveaus van veerkracht: individuele veerkracht, veerkracht binnen gemeenschappen en maatschappelijke veerkracht. Aan elk niveau worden bestaande programma’s en interventies gekoppeld.

Handelingsperspectieven Onderwijs, hulp en veiligheid

Sterke basis	Preventief handelen	Wat te doen bij incidenten
<ul style="list-style-type: none"> • Ouders zijn in staat tot stimulerend en veilig opvoeden, zonder daarbij belemmerd te worden door bijvoorbeeld stress, werkloosheid, armoede, huiselijk geweld, verslaving of huisvestingsproblemen. 	<ul style="list-style-type: none"> • Ouders zijn betrokken bij de ontwikkeling van hun kind en hebben contact met professionals in de verschillende leefdomeinen, zoals de school, de sportclub en de vrijetijdsbesteding. Zij zijn grotendeels op de hoogte van de online wereld van hun kind. 	<ul style="list-style-type: none"> • Ouders weten de weg naar opvoedondersteuning te vinden, bijvoorbeeld via de huisarts, het wijkteam of de school.
<ul style="list-style-type: none"> • De school heeft positief contact met ouders en ondersteunt preventief bij opvoedingsvraagstukken. School en ouders zijn gelijkwaardige partners. • De school voert de dialoog met jongeren en opvoeders (niet praten over hen, maar met hen). 	<ul style="list-style-type: none"> • De school biedt met haar partners thematische ouderavonden aan. • De school initieert structureel contact en gezamenlijk preventief handelen wanneer een situatie dreigt te ontsporen. 	<ul style="list-style-type: none"> • Inzet van jeugdhulp voor ondersteuning van ouders die tegen complexe opvoedingsvraagstukken aanlopen.
<ul style="list-style-type: none"> • De school werkt aan een veilig pedagogisch klimaat waarin leerlingen gehoord en gezien worden. Leerlingen worden serieus genomen en dragen verantwoordelijkheid. De school heeft een gedeelde visie. Leerkrachten en docenten dragen deze uit en leven hem voor, al dan niet ondersteund door een pedagogisch programma (Vreedzame School, PBS). 	<ul style="list-style-type: none"> • Leerkrachten en docenten krijgen training in signaalgevoeligheid. Bijvoorbeeld rond thema's als polarisatie, jeugdcriminaliteit, ondermijning, gebruik van alcohol en drugs, extreme idealen en radicalisering, huiselijk geweld en kindermishandeling, loverboys en cyberpesten. 	<ul style="list-style-type: none"> • Inschakelen van jeugdhulp/ politie/ Inspectie bij ernstig grensoverschrijdend gedrag op school. • Na een incident onderzoeken partners samen op welke manier invulling gegeven wordt aan herstel. Hierin kan de politie, het buurtteam of Veilig Thuis ondersteunen. (www.herstelrechtinhetonderwijs.nl)
<ul style="list-style-type: none"> • Het dagelijks handelen binnen de school staat beschreven in bijvoorbeeld het ondersteuningsprofiel, een veiligheidsplan en de zorgroute van de school. Op structurele wijze vindt overleg en reflectie plaats (bijv. PDCA-cyclus). Er wordt gewerkt aan deskundigheidsbevordering. 	<ul style="list-style-type: none"> • De school heeft oog voor ondersteuningsbehoeften van leerlingen, op het gebied van leren, de sociaal-emotionele ontwikkeling en veiligheid. Zij hebben daarbij contact met de jongere, de ouders en met ondersteuners binnen/buiten de school. Bij zorgen brengt de school beschermende en belemmerende factoren in beeld, bijvoorbeeld in een OPP (Ontwikkelingsperspectief Plan). 	<ul style="list-style-type: none"> • Deskundigen zijn aan de school verbonden om bij incidenten (of vermoedens van ernstige risico's) te kunnen ondersteunen. Deze deskundigen hebben expertise op verschillende jeugdhulp en veiligheidsthema's.
<ul style="list-style-type: none"> • Jongerenwerk werkt vanuit de behoeften van jongeren en ondersteunt op de weg naar volwassenheid. Jongerenwerkers zijn onderdeel van de directe sociale omgeving van jongeren; ze bieden bijvoorbeeld activiteiten. Het jongerenwerk verbindt afzonderlijke delen van de wereld van jongeren en is (ook) gepositioneerd in de school. 	<ul style="list-style-type: none"> • Samenwerkingspartners van onderwijs, jeugdhulp, jongerenwerk en politie maken afspraken en leggen deze vast, bijvoorbeeld in het OOGO of in een Veiligheidsconvenant. De gesprekskaart Handvat voor een goed gesprek helpt erbij. 	<ul style="list-style-type: none"> • Dankzij de toegankelijkheid van jongerenwerkers en hun dagelijks en informeel contact met de jongeren kunnen zij jongeren al in een eerste fase helpen bij het oplossen van problemen. Mocht het toch uit de hand (dreigen te) lopen, dan kunnen jongerenwerkers de-escalerend optreden en overdragen aan zorg- of veiligheidsinstanties, zoals de politie of veiligheidshuizen.

Sterke basis	Preventief handelen	Wat te doen bij incidenten
<ul style="list-style-type: none"> Vanuit zorgoverleg, MDO (Multidisciplinair Overleg), veiligheidsenquête, screening van GGD, incidentenregistratie en andere monitoring zijn structureel de ontwikkeling en (veiligheids)positie van jongeren in beeld. Daarmee worden trends gesignaleerd en geanalyseerd. 	<ul style="list-style-type: none"> Vanuit trendanalyses en ondersteuningsbehoeften zetten partners gericht preventieve interventies in. Bijvoorbeeld gastlessen van GGD, GGZ, verslavingszorg Halt en/of de politie. Ook Stichting School & Veiligheid (SSV) kan trainingen geven aan leerkrachten en vertrouwenspersonen. Denk onder meer aan het omgaan met spanningen in de school en in de klas. 	<ul style="list-style-type: none"> Via het MDO of het wijkteam kan specialistische jeugdhulp, een Halt-traject, training voor agressie-regulatie of de politie worden ingeschakeld.
<ul style="list-style-type: none"> Leerplicht ondersteunt in het signaleren van aan- en afwezigheid, en het stimuleren van aanwezigheid en het bieden van ontwikkelingsperspectief voor de jongeren. Zij adviseert scholen rond verzuimbeleid. 	<ul style="list-style-type: none"> Leerplicht biedt een preventieve inzet aan de school en aan ouders en leerlingen. Bijvoorbeeld met voorlichting, adviseren en handelen bij zorgwekkend verzuim en informeren van ouders en leerling over leerplicht. Leerplicht is bevoegd informatie in te brengen vanuit politiedossiers. Daarbij gelden privacyreglementen. Ook is relevantie vereist. 	<p>Leerplicht kan:</p> <ul style="list-style-type: none"> optreden naar ouders bij verzuim-gerelateerde problemen indien nodig verbaliseringsmacht inzetten naar ouders handelingsadviezen aan de scholen bieden met betrekking tot preventie en vermindering van verzuim beleidsadviezen bieden op basis van gesignaleerde trends

Samenwerken rond veiligheidsvraagstukken

Handvat voor 'een goed gesprek'

Vraagstukken rond veiligheid vragen om een gezamenlijke en integrale aanpak. Gebeurtenissen op school zijn daar de aanleiding voor, of school is de plek waar signalen samenkomen. Goede samenwerkingsafspraken, een goede ondersteuningsstructuur en structurele betrokkenheid van partners uit jeugdhulp en veiligheid dragen bij aan die gezamenlijke en integrale aanpak. Het Nederlands Jeugdinstituut heeft dit in vijf Nederlandse regio's verkend. We destilleerden uit onze rondgang zeven geleerde lessen. We ontdekten ook, dat partners in een voorgenomen samenwerking aanvankelijk zoeken naar de juiste onderwerpen en vragen. In twee gesprekskaarten hebben we daarom de elementen van 'een goed gesprek' op een rij gezet; ze vormen een praktisch handvat. Eén voor beleidsmakers, de andere voor uitvoerende professionals.

Gesprekskaart voor beleidsmakers van gemeenten en haar partners

Om samenwerking tussen onderwijs, jeugdhulp en veiligheid goed te kunnen faciliteren en waarborgen is gemeentelijke en bestuurlijke afstemming essentieel. Welke afspraken zijn vastgelegd waarbinnen geopereerd kan worden? Hoe blijft aandacht voor veiligheid structureel aanwezig? Hoe blijft het thema van iedereen? Samen sta je sterker; als gemeente kun je relevante partijen betrekken in je aanpak. Denk aan het onderwijs, het jongerenwerk, de wijkteams, de politie en deskundigen met expertise van specifieke thematiek. Ook interne afstemming met collega's van verschillende afdelingen (veiligheid, jeugd, sociaal domein, onderwijs) draagt bij aan de gewenste integrale aanpak.

Tip: Maak jaarlijks (of vaker) afspraken over wie betrokken is op het veiligheidsthema. Zoals collega's bij de gemeente van de afdeling veiligheid, jeugd, sociaal domein en onderwijs. En bestuurders en directeurs uit onderwijs, welzijn, jeugdhulp en veiligheid. Gezamenlijk creëer je slagkracht, breng je een beweging op gang. Gedurende het jaar blijf je met elkaar in gesprek. De gesprekskaarten dragen namelijk niet alleen thema's aan, het gesprek zelf zal leiden tot een agenda. Reflecteer ook regelmatig met elkaar op proces en inhoud.

1. Uitsluiting, radicalisering, verharding van omgangsnormen, sexting, polarisatie: elk signaal, elke uiting is onderdeel van brede sociale veiligheid / Wie zijn aan zet?	Is er een gezamenlijke visie op sociale veiligheid geformuleerd? Zo ja, waar staat deze beschreven? .....
	Wie zijn daarbij betrokken? .....
	Welke partijen ontbreken nog voor een gezamenlijke visie en aanpak? .....
2. Vraagstukken en problematiek in beeld / Wie zijn aan zet? (van preventie t/m incidenten)	Hoe maken we apart en samen een analyse van voorkomende vraagstukken? Hebben we inzicht in trends en cijfers? Welke bronnen benutten we? .....
	Welke speerpunten in de gezamenlijke veiligheidsaanpak stellen we samen vast? Gebeurt dit in afstemming met partners? .....
	In welk beleidsinstrument leggen we onze plannen en afspraken vast? (OOGO, VSV agenda, Veiligheidsconvenant, anders) .....
3. Brede blik (buiten het eigen domein)	Is de gezamenlijke visie geborgd in de plannen van de verschillende gemeentelijke afdelingen en de verschillende onderwijspartners? Zijn er ook regionale afspraken gemaakt rond het VO en MBO? .....
	Is de visie en gewenste aanpak vertaald naar richtlijnen voor betrokken (teams) van professionals? (bijvoorbeeld jongerenwerk, wijkregisseur, politie, veiligheidscoördinatoren in het onderwijs) .....
	Hoe organiseren we afstemmingsmomenten om tot afspraken te komen? .....

4. Ondersteuning en samenwerking	Is ondersteuning en expertise rond de school (in brede zin) voor schoolprofessionals in beeld en gemakkelijk te bereiken? Hoe ziet dat er uit? .....
	Op welke manier krijgt in de verschillende scholen het multidisciplinaire overleg vorm? Hoe wordt het aansluiten van expertise uit het veiligheidsdomein op de ondersteuningsstructuur in en om school georganiseerd? .....
	Is er een beleidscyclus afgesproken voor evaluatie en het maken van afspraken over bijstelling van de werkwijze? .....
5. Duiding en taal	Hebben we een gezamenlijk beeld bij specifieke termen? Denk aan polarisatie, radicalisering en ondermijning. Verstaan we daar hetzelfde onder? .....
	Benutten we casuïstiek om van te leren en onze aanpak bij te stellen? Zo ja, hoe pakken we dit aan? .....
	Wie stuurt op een gezamenlijke analyse en gemeenschappelijke taal? .....
6. Professionalisering	Is er een leerbehoefte bij professionals ? Denk aan bijscholing, training, intervisie. Hoe verkennen we die? .....
	Organiseren we deze samen of apart? Wat zijn voor en nadelen van elke aanpak? .....
	Welke ontwikkelmogelijkheden zien we? .....

Gesprekskaart voor uitvoerende onderwijsprofessionals en haar samenwerkingspartners

Om effectief te kunnen samenwerken rond vraagstukken van veiligheid is kennis essentieel. Hoe creëer je een veilig pedagogisch klimaat? Wat te doen als zich een incident voordoet? Wat kun je bovendien doen ter preventie van risico's? Samen sta je sterker. Als school kun je de omgeving betrekken in je aanpak. Denk aan opvoeders thuis, jongerenwerkers op straat, buurtteammedewerkers, jeugdhulp, politie en experts.

Tip: Maak bij de start van ieder schooljaar afspraken over wie betrokken is bij veiligheidsvragen en wat ieders taken zijn. Intern, in de eigen organisatie en met partners. Gedurende het schooljaar blijf je met elkaar in gesprek. De gesprekskaarten dragen namelijk niet alleen thema's aan, het gesprek zelf zal leiden tot een agenda en benoemen van taken en verantwoordelijkheden. Aan het eind van het schooljaar kijk je samen terug.

1. Uitsluiting, verharding van omgangsnormen, radicalisering, sexting, polarisatie: elk signaal, elke uiting is onderdeel van brede sociale veiligheid / Wie zijn aan zet?	Is de visie en verantwoordelijkheid van de eigen organisatie scherp? Hebben we deze vertaald naar richtlijnen en/of een veiligheidsaanpak? .....
	Is onze aanpak ingebed in de brede ondersteuningsstructuur van de school, in samenwerking met de jeugdhulp? .....
	Wie zijn betrokken bij samenwerking rond veiligheidsvragen? Hebben we namen, telefoonnummers en mailadressen? .....
2. Vraagstukken en problematiek in beeld/ Wie zijn aan zet? (van preventie t/m incidenten)	Hoe maken we apart en samen een analyse van voorkomende vraagstukken? Hebben we inzicht in trends en cijfers? Welke bronnen benutten we? .....
	Welke speerpunten in de gezamenlijke veiligheidsaanpak stellen we samen vast? .....
	Welke informatie mag je delen? .....

3. Brede blik (buiten het eigen domein)	Welke gezamenlijke werk- en afstemmingsafspraken stellen we samen vast? .....
	Hoe versterken we elkaar? .....
	Wat zijn de verwachtingen over en weer? .....
4. Ondersteuning en samenwerking	Is ondersteuning en expertise rond de school in beeld en makkelijk te bereiken? .....
	In welke samenstelling en hoe vaak overleggen we? .....
	Wie nodigt relevante partners uit? Wie communiceert met jongere en ouders? .....
5. Duiding en taal	Is er een gezamenlijk beeld bij specifieke termen, zoals polarisatie, radicalisering en ondermijning? Verstaan we daar hetzelfde onder? .....
	Hoe komen we daar achter en welke taal kunnen we afspreken? .....
	Benutten we casuïstiek om van te leren en onze aanpak bij te stellen? Hebben we oog voor de verschillende perspectieven (bijv. overheid, ggz)? .....
6. Professionalisering	Is er behoefte aan bijscholing, training, intervisie? .....
	Voor wie is deze bedoeld? Is dit een gezamenlijke leerbehoefte? .....
	Bij wie kunnen we deze vraag neerleggen? .....

Begrippenlijst

PO	Primair Onderwijs
VO	Voortgezet Onderwijs
MBO	Middelbaar BeroepsOnderwijs
SWV	Samenwerkingsverband Passend Onderwijs
MDO	Multidisciplinair Overleg
PDCA-cyclus	Plan-Do-Check-Act
PBS	Positive Behaviour Support
OOGO	Op Overeenstemming Gericht Overleg
VSV-agenda	Bestuurlijk overleg gericht op voorkómen van voortijdig schoolverlaters
LEA/REA	Lokaal/Regionaal Educatieve Agenda

> Colofon

© 2020 Nederlands Jeugdinstituut

Alle informatie uit deze uitgave mag worden vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt worden. Graag de bron vermelden.

Tekst Chaja Deen en Charlotte Dopper

Deze brochure is op verzoek van Platform JEP en in afstemming met Stichting School en Veiligheid geschreven.

Eindredactie Els Witte schrijft!

Fotografie Adobe Stock

Vormgeving Punt Grafisch Ontwerp, Utrecht

Nederlands
Jeugdinstituut

Nederlands Jeugdinstituut

Postbus 19221
3501 DE Utrecht

T 030 230 6344

E info@nji.nl

www.nji.nl